

opgeroepen waren, te helpen bij het invullen van de registratieformulieren hunner bezittingen. Er werd overigens eind juli tot wijzigingen in het systeem van oproeping besloten. Ten eerste verving de *Zentralstelle* de leeftijdsgrens van veertig jaar door die van vijftig; ten tweede werd een nieuw verzamelpunt in gereedheid gebracht: de Hollandse (sinds herfst '41: Joodse) Schouwburg. Aanvankelijk was door de *Zentralstelle* overwogen, de statige Portugese synagoge aan het Jonas Daniël Meyerplein als verzamelpunt te gebruiken, maar daar was slechts een kaarsenverlichting zodat men er 's avonds moeilijk paperassen zou kunnen invullen; legde men er elektrisch licht aan, dan zou het verduisteren van de grote ramen moeilijkheden bieden. Begin augustus was overigens, schijnt het, de Hollandse Schouwburg nog niet in gebruik genomen; toen gold nog het oorspronkelijke systeem: melden aan het Centraal Station. Er zijn aanwijzingen dat het percentage van hen die daar wegbleven, nog toenam en dat het een bepaald sterke stijging vertoonde nadat men op maandag 3 augustus uit de dagbladen vernomen had wat *Generalkommissar* Schmidt daags tevoren in Zuid-Limburg in een toespraak over de z.g. werkkampen in Duitsland gezegd had. 'Wij zijn geen barbaren', zo had men gelezen,

'wij willen ook de Joden toestaan dat hun gezinnen meereizen. Zij moeten echter ginds in het verwoeste oosten in de ledige steden een begin maken met het opruimingswerk. Hun lot zal hard zijn, maar laten wij ook niet vergeten dat zij eens arm en haveloos onze landen zijn binnengekomen.'

Vreemd: toen Schmidt op 14 juni in Zeist op een gemeenschappelijke vergadering van de NSB en de NSDAP blijkens een verslag in de pers gezegd had: 'Het Jodendom wordt hier en in geheel Europa vernietigd', en toen men voorts gelezen had: 'Onder grote bijval van de vergadering verklaarde hij, dat men niet eerder zal ophouden, voordat de laatste jood verdwenen is', was de betekenis van die uitlatingen aan het Joodse volksdeel ontgaan. Sindsdien waren evenwel duizenden uit Amsterdam gedeporteerd. Aan de juistheid van die paar woorden die Schmidt op 2 augustus uitgesproken had: 'hun lot zal hard zijn', werd niet getwijfeld, en wij moeten wel aannemen dat van de eerste transporten uit het Centraal Station die na 3 augustus vertrokken, opnieuw velen wegbleven.

Weer volgde een razzia: op donderdag 6 augustus.

Deze razzia vond plaats in een deel van Amsterdam-zuid. 'Uit de wagens komen ze' (wij citeren Vorrinks illegaal blad *Verzet*),

'het schuim van de wereld, de *Grüne Polizei* en hun helpers, de Nederlanders, op